

АНТИЧКИТЕ ЕЛЕМЕНТИ ВО СТИХОТВОРБАТА „ОХРИДСКИ ЦГАН“ ОД ГРИГОР ПРЛИЧЕВ

Кога се зборува за античкото влијание врз Григор Прличев, лауреатот на поетскиот конкурс од 1860 г. во Атина, обично и на прво место се мисли на влијанието на Хомер, како основен и непосреден извор на овој македонски поет и преродбеник. Досегашните проучувања и анализи во тој правец се вршеле главно врз основа на неговите две значајни дела — „Сердарот“ и „Скендербеј“ и се одвивале преку споредувања со Хомер или со словенската и новогрчката народна епика. Малку внимание се посветувало на други антички автори, кои можеле да извршат влијание врз поетскиот развој на Прличев.

Од студијата на академикот Михаил Д. Петрушевски под наслов „Прличев и Хомер“ и особено од спроведената анализа и класификацијата на лексичкиот материјал извлечен од споменатите творби на Прличев, може да се добие многу јасна слика за директната зависност на поетот од Хомер. Покрај тоа, голем дел од лексичкиот фонд таму¹ укажува на влијанија и позајмици од разни други антички и не само такви поети, писатели, филозофи, научници и сл., кои Прличев ги користел збогатувајќи го својот поетски јазик. Тоа е сосем логично со оглед на жанрот и идејната насоченост на неговите дела. Познато е и од антиката дека ниту еден епски или друг поет не создавал потпирајќи се само на еден извор. Кај Прличев се присатни повеќе белези кои укажуваат дека тој бил добро запознаен не само со грчката, ами и со римската литература².

¹ М. Д. Петрушевски, *Прличев и Хомер*. Прилози I^о, Македонска академија на науките и уметностите, Скопје 1970, стр. 48—51.

² За илустрација ќе наведеме цитати од неговото писмо што заедно со преводот на I-та песна од Илијадата било испратено до редакцијата на цариградското списание „Читалиште“ и објавено таму во кн. 13 од I.VI.1871 година. Во врска со тоа, на стр. 386 читаме: ... „Ако насърдченіето е значително — ще преведа с Божіија помощъ не само Іліадж, но и Одисејж, и вси други Омерическы стіхове и по изыщныгы на другыгы еллинскы поетыг“. Во истото писмо на стр. 385, Прличев како да се правда заради многубројните скратувања во преводот. Се однесува критично кон епската ширина на Хомер и за поткрепа на својот став го цитира 359 стих од Хоратиевата *Arg poetica* „Но знаете че Омиръ е дългословець и многаждъ дреми. Ще ся потруда по възможности, да

За да ја стекне славата на овенчан поет, Прличев не се задоволувал со своето класично образование, добиено во охридските школи и опробано во контактите со академските, класично наобразовани кругови во Атина, каде прв пат престојувал како студент во 1849 г. По своето враќање оттаму, тој поминал низ повеќегодишна посебна подготовка, изучувајќи ги најмногу класичните автори. За тоа време тој се оформил како вешт елинист, кој ќе биде способен да ги наоѓа и коригира грешките дури и на своите професори на универзитетот³. Во 1858 г.⁴, речиси по десетгодишен прекин, Прличев се запишал повторно како студент по медицина на Атинскиот универзитет, одгледувајќи ги првенствено своите поетски и

одбѣгнж недостатъциѣты му. Ще бѣждъ строго на все шо е излишно. Indignot quandoque bonus dormitat Homerus. Независно од Софокле, влијанието на *Ars poetica* (стр. 312—313) се чувствува и во Прличевиот став на релација должност кон татковината, пријателот, блискиот, гостот. Дека во поезијата на Прличев има влијание и од Вергилиевата „Енеида“ в. М. Д. Петрушевски, општ. стр. 55, бел. 78.

³ На основа на необјавени писма (в. Григор Прличев, Избрани произведения, София 1980, стр. 329—394) може да се смета дека времето меѓу 1856—1858 година било од решавачко значење за Прличев, воедно и период на интензивна подготовка за неговиот втор студиски престој во Атина. На таков заклучок нè упатува неговото писмо од 30.I.1856 година што тој, како новоназначен учител во Прилеп, му го испратил на д-р Константин Робев во Битола. Овде, меѓу другото стои дека во оние зимски денови тој бил непрекидно зафатен со работи, поради кои „не можам спокојно да се нахранам и не наоѓам слободно време да пишам за себе ниту на најдобрите си пријатели, ниту на блиските си“. Во друго писмо од 28. VI.1856 г. до истиот адресат читаме: „... Јас се откажав од службата си и од 4.000 (гроша) плата што прилепчани ми ја понудија веднаш со задоволство. Ако стануваше збор за пари можев да земам и други 500 (гроша) дополнително, но јас, Вашиот покорен слуга, не им спомнав ништо односно платата и со моето отпатување, предизвикав остро незадоволство против себе од страна на тамошните првенци“. Во својата „Автобиографија“ Прличев го мотивира напуштањето на Прилеп со поканата на охридските првенци кои му понудиле учителско место во родниот град и годишна плата од 3.600 гроша, значително помала од таа што му ја давале прилепчани. Да ли имало друга, тајна спогодна меѓу нив, за сега може само да се претпоставува. Во секој случај, цитираните писма се сведоштво дека годината 1856 се покажала на некој начин пресвртна за нашиот поет. Ако времето меѓу 1852—1856 г., за кое и поетот, и неговите биографи, а и документите молчат, можело да биде користено за систематска класична наобразба и подготовка за наставнички или поетски позив, изгледа дека двогодишното учителствување во Охрид и контактите со охридските првенци, биле одлучувачки за поетската ориентација на Прличев за одредување нови, повисоки цели во неговиот живот. Со писмо од 4.VIII.1858, по двогодишен прекид во кореспонденцијата, Прличев повторно му се обраќа на д-р Константин Робев. Меѓу другото, тој го известува за своето решение да замине за Атина и бара информација „кога да трине (од Охрид), за да го затекне навреме францускиот брод во Солун, без да се бави некаде (по патот) додека го чека бродот“.

⁴ Цитираното трето по ред писмо од Григор Прличев уште еднаш ги потврдува поновите докази, според кои тргнувањето за Атина се коригира за една година порано од она што е означено во Автобиографијата. (Харалампие Поленаковиќ, *Два йрилоја кон хронологијата во Автобиографијата на Григор С. Прличев*, Прилози IV 1, Македонска академија на науките и уметностите, Скопје 1973, стр. 17—27. Dorothea Kadach, *Zwei Griechische Gedichte von Grigor S. Prličev*, Ellenica, Bd. 24, Thessaloniki 1971, S. 107—115).

филолошки заложби. Тој бргу се приспособил на условите на т.н „Атинска школа“ која во тоа време форсирала академски учена и тенденциозно-политичка поезија со тематика од античкото, византиското и блиското борбено грчко минато⁵. Античката компонента претставувала составен дел во творештвото на учесниците на поетските конкурси, кои се организирале меѓу другото и со цел да се развие „катаревуса“ и да се наложи како општогрчки јазик кој ќе го истисне од јавниот и културниот живот живиот народен јазик димотики⁶. Класицистичките елементи биле присутни во сите литературни жанрови⁷; нив ги препознаваме и во стихотворбата „Охридски цган“ од Григор Прличев.

Оваа стихотворба, доскоро непозната на јавноста, без потпис и дата, потекнува од приватната архива на веќе покојниот д-р Константин Робев, еден од наследниците на прочуената охридска фамилија Робевци. Во 1973 г., таа е за првпат објавена и анализирана од д-р Вера Антиќ, а преведена од грчки на македонски од асистентот по класична филологија, сега покојниот Јани Филов. По тој повод академикот Михаил Петрушевски даде вредни укажувања по однос на авторството, хронологијата и мотото на песната, за кое установи дека е извлечено од Софокловата трагедија „Антигона“.

Во постојното соопштение ние ќе се задржиме поподробно на одредени места во стихотворбата, кои по наше мислење, претставуваат уште едно сведоштво за одредување на Прличевиот стил и метод на работа при користењето на класичните образци.

Песната „Охридски цган“ по тон и тематика претставува многу агресивна сатира на социјалните, национални, верски и морални превирања во охридското општество од крајот на 50-те и почетокот на 60-те години на минатиот век. По секоја веројатност, таа е пишувана во Атина, кога Прличев се наоѓал под влијанието

⁵ Во својата *Историја на византиската и новогрчката лијераиура* Карл Дитрих дава комплетен осврт на тие поетски правци и на нивните тогашни главни претставници: фанариотите Александар Ризос Рангавис и Александар Сутоос. (Karl Dietrich, *Geschichte der byzantinischen und neugriechischen Literatur*, Leipzig 1909, S. 176—191.

⁶ Еден од поборниците за формирањето на „катаревус“ во општогрчки јазик бил А. Р. Рангавис, кој, како учесник во жири-комисиите на поетските конкурси, ја санкционирал архаизацијата на тој јазик, т.е. неговото доближување до старогрчкиот. На тој начин употребата на архаични зборови во „катаревуса“ станала права епидемија и се изродила во претерзност. (К. Димарас, *Историја на новогрчката лијераиура*, София 1971, г. стр. 391).

⁷ Според К. Димарас, континуитетот на античката книжевна традиција во Грција бил поддржуван и во времето на најсилното туско ropство. Ослободителните борби на Грците и новите идејни токови — западноевропскиот неохуманизам и неокласицизам само ја форсирале и потхранувале „романтичната егзалтација“ кон архаичното минато и античката слава со која требало да биде зачинет духовниот развиток на новата грчка држава. (К. Димарас, *ibidem*).

⁸ Вера Антиќ, *Една необјавена творба од Григор Прличев*. Прилози на МАНУ, IV 1, Скопје 1973, стр. 71—83.

на својот атински професор Теодор Орфанидис⁹, со кого подоцна ќе води остра полемика преку јавниот печат во одбрана на идејните и уметнички ставови на Александар Рангавис. Орфанидис уживал голем авторитет меѓу студентите, а во своите поетски творби го следел патот на Александар Сутцос¹⁰, корифејот на атинската сатирична школа и на тенденциозно-политичкиот правец во поезијата. Со влијанието на таа школа можат да се објаснат остријата на јазикот и специфично полемичниот тон во сатирата, потоа грубите напади што Прличев ги истура врз своите сограѓани, кои за него не се ништо друго освен цган, најдолна толпа.

Мотото на „Охридски цган“ е успешно и стручно одбран цитат од Софокловата „Антигона“. Тоа опфаќа само мал дел од говорот, што тиранот Креонт, како новопрогласен наследник на престолот, го држи пред тебанските старешини. Во него тој го соопштува својот државнички програм, кој бара безусловно покорување на законските одредби, а кој во судирот со Антигона ќе се покаже едностран и ќе придонесе за нејзиниот и неговиот пад.

Прличевиот цитат од „Антигона“, земен како мото, се ограничува само на стиховите 178—183, од кои првиот и последниот се дадени некомплетно. Тој започнува со...

...“Οστις πᾶσαν εὐθύνων...

а завршува со

καὶ μείζων ὅστις τῆς αὐτοῦ Πάτρας
 φίλον νομίζει...

(... Кој што управува со целиот (град),
 А не прифаќа одлични совети,
 Туку од страв (пред некого) си ја затворил устата,
 Изгледа дека е најлош и сега и порано,
 И кој што го смета пријателот за нешто поголемо
 Од својата татковина (него никако не го ценам)..

Со овие зборови Креонт покажува каков, по негово мислење, (кај Софокле стои ἐμοί γάρ), не треба да биде управник на градот држава, а веднаш потоа додава (ст. 184 и понатаму) како тој

⁹ Поподробно за него в. К. Димарас, оп.цит. стр. 344.

¹⁰ Карл Дитрих, го опишува него како византиски демократ, (спротивното на Рангавис, кој во себе вклопувал тип на византиски аристократ) или поскоро демагог кој ги користел западноевропските ослободителни идеи не за патриотски, туку за шовинистички цели. Сутцос ја насочувал својата сатира против „варварските“ угнетувачи т.е. против Баварците и воопшто против туѓинците, најповеќе, против системот и партијата на грофот Каподистрија, чија политика била пронаикната со вера кон Русија (К. Дитрих, оп. цит. стр. 186—187).

¹¹ Кај Прличев стои μείζων, што синтактички не се вклопува со останатите делови на изразот.

како управник би постапил во прилики спротивни на законите и интересите на градот. Јасно е дека цитатот, избран од Прличев и ставен како мото на стихотворбата, содржи општи мисли од своевидната Софоклова гномологија. Во оригиналниот текст на трагедијата, тие се намерно нарушени со вметнувањето на $\epsilon\mu\omicron\iota \gamma\acute{\alpha}\rho$, за да се потцрта субјективноста својствена на индивидуалната, властодржничка природа на Креонт. Такви општи мисли редовно ја содржат или подразбираат генерички употребената земенка $\delta\sigma\tau\iota\varsigma$, па како парадигматски изрази, се радо користени за дидактични и морализаторски цели¹².

Веројатно од тие причини, сакајќи да му придаде на своето место гномски карактер, Прличев, кој се одликувал со изострен филолошки усет, го изоставил изразот $\epsilon\mu\omicron\iota \gamma\acute{\alpha}\rho$ и го започнал цитатот со $\delta\sigma\tau\iota\varsigma$.

Прличев е само еден од многуте кои умеле да ја искористат сугестивната моќ на Софокловите гномизирани изрази и мисли, кои го надживеале своето време и можеле да се сметаат актуелни во секоја прилика. Пред него тоа го правел и големиот грчки преодбеник и просветител Адамантиос Кораис, авторитетот кон кого биле свртувани очите на сите Грци и не само Грци¹³. Во своите *Prolegomena* кон едицијата „Елинска библиотека“ Кораис ги споредува со Креонта оние, кои го направиле јазикот своја сопственост и насила сакале да вршат промени во него. За таа цел тој из-

¹² За потврда би посочиле уште некои гномизирани изрази од „Антигона“; ст. 178—9

. . . οὐ γὰρ ἐκπέλει
φρονεῖν μέγ' ὅστις δοῦλόν ἐστι τῶν πέλας

не му доликува

Самоувереност на оној, кој што е роб на своите блиски
ст. 715—16

Οὕτως δὲ ναὸς ὅστις ἐγκρατῆ πόδα
τείνας ὑπείκει μηδέν, . . .

Така и оној, кој што корабното платно го затегне силно
И нивако не попушта. . .

¹³ Во 1842 година Вукашин Радишиќ, тогашен секретар во српското претставништво во Цариград објавил статија за Адамантиос Кораис во бр. 6 на „Додаток к Српским Новинама“. Називајќи го Кораиса „нов Сократ на нова Елада“, тој се искажал дека „нема ни еден Кораисов спис кој не би бил од голема полза и за Србите“ (Владан Ѓорѓевиќ, Српска и грчка просвета, Српска краљевска академија, кн. 6, Београд 1896, стр. 227. Елена Зографска, Кон две драмски творби со античка тематика од Јордан Хаџи-Константинов—Џинот, Годишен зборник на Филоз. фак. на Унив. во Скопје т. 4 (30), Скопје 1978, стр. 401—2.

Препораките на Кораис до грчките учители за преведување дела или поедини глави од античките писатели ги следел и Јордан Хаџи Константинов — Џинот. Сведоштво за таа негова дејност е еден превод на Софоклова „Антигона“, несочуван до нас, но најавен во „Цариградски весник“ од 28. март 1859 г. (Подобро за тоа Ел. Зографска, *Односој на македонските преодбеници кон сѵαροῖρκαῖα ληῖεραῖουρα*, „Жива Антика“ год. XXVIII, т. 1—2, Скопје

брал погоден гномизиран цитат од „Антигона“ (ст. 707—709) со кој несреќниот Хемон ја подложува на критика тиранската постапка на својот татко¹⁴:

“Οστις γὰρ αὐτὸς ἢ φρονεῖν μόνος δοκεῖ

οὗτοι διαπραχθέντες ὠφθήσαν κενοί.

Кој што мисли дека е умен единствено тој,

Такви, кога ќе се соземат, ќе се видат ништожни.

Треба да се направи споредба со античкиот текст сè до стих 191 заклучно, за да се сфати, како некои Креонтови мисли, уметнички преработени од Прличев, се искористени како носечки во сатирата „Охридски иган“ и се тесно поврзани со мотото. Тогаш ќе се покаже дека Прличев, инспириран од улогата на Креонт, се ставил во позиција слична на Креонтовата, дури во својот патос, како реакција на бурните промени во општествениот живот на својот град, оди подалеку и од самиот Креонт. Креонт, веднаш по општите мисли, изложени во мотото, ги открива своите лични намери. Спротивно на оној кој „од страв си ја затворил устата“, тој вели:

Ἐγὼ γὰρ . . .

οὔτε ἂν σωτήσασμι τὴν ἄταν ὄρων

στείχουσαν ἀστοῖς ἀντὶ τῆς σωτηρίας . . .

Се разбира, јас...

Не би закугел, ако гледам дека несреќа,

Наместо спас се ближи кон граѓаните...¹⁵

Со слични зборови во почетните стихови на својата творба, откако се правда дека не е достоин за овенчан поет, Прлиев им се обраќа на првенците на градот:

„Освен тоа, кажете, може ли некој, кога ќе ја види

Сцената на Охрид да не се зачуди и збуни?

Може ли да ги поднесе срамните, болни амбициозни?¹⁶

1978). Интересно е да се одбележи дека стихови од Софоклова „Антигона“ актуелни за современоста, биле користени од револуционерно настроената младина на царска Русија. Во 1905 г., спроти претставата на оваа трагедија на сцената на Александринскиот театар во Петербург, дирекцијата на полицијата запленила кај некој студент еден егземпляр од „Антигона“ во кој своерачно од Максим Горки биле потцртани местата, каде требало да се свирка или аплаудира. Како последица на тоа, претставата на пиесата била забранета. (Софокл, *Traiegiu*, Коментарий, Москва 1979 г. стр. 425).

¹⁴ Според Chr. P. Oikonomos, *Die Pädagogischen Anschauungen des Korais*, S. 99.

¹⁵ Soph *Antig.* 184—186.

Така тој истура градуелно секаков вид навредливи епитети врз своите сограѓани, индигниран од нивните неморални постапки. Со особено огорчение истапува тој против фракциите во градот, од кои не слуги ништо добро. Затоа во духот на она Јувеналово: „*Difficile est saturam non scribere... si natura negat facit indignatio versum*“ (Трудно е да не пишува човек сатира, . . . ако природата одбива, возмутувањето го создава стихот)¹⁷, тој решава да ја наштима својата поетска лира, пред да ги види штетните последици од оваа општа несреќа.

Прличев ни го претставува изменетиот лик на градот преку споредба која по својот карактер личи на Хомерова, а по својата алегоричност упатува на Алкеј, Софокле и Хоратиј.

„Личи овој денешен град Охрид,
 Како морски бранови страшни што бучат,
 И откако ќе ги истуркаат бродовите во ширината на морето,
 Ги кршат нивните јарболи,
 Ги оставаат среде запуштени и безнадежни,
 Без да можат да влезат во сигурно пристаниште,
 Додека пристаништето е пред нив, а во него и затишјето,
 Морето ги турка, а не ги остава да влезат“¹⁸.

Во веќе спомнатиот Креонтов говор Софокле двапати ја користи како стилско средство алегориската слика за државата-брод. Во ст. 162—163, државата е растресена од бури, т.е. од политички размирици, но со милоста на боговите повторно е вратена во сигурна состојба. Во ст. 189—190 таа е спас за граѓаните кои стекнуваат пријатели додека среќно пловат под нејзините платна.

Без да се негира влијанието на Софокле, треба да се признае дека Прличевиот цитат раскрива многу побогата алегориска слика на државата растресена од бури. Тоа претполага не само полет на неговата поетска фантазија, ами и добро познавање на 14-та песна од I-та книга на Хоратиевите оди, каде Хоратиј се има огледано на Алкеј. Освен тоа, кај Прличев бродовите можат да се сфатат како алегориска метафора и за неговите заблудени и одметнати граѓани — припадници на разните партии, заразени од разни влијанија и пропаганди. Овде, според него, лежи најголемата несреќа, триумфот на злото, кое го нарушило доскорешното единство на

¹⁶ Цитат во превод на Јани Филов.

¹⁷ Juven. Sat. I. 29 i 79.

¹⁸ Цитат во превод на Јани Филов.

граѓаните¹⁹. Затоа, срцето на Прличев се кине од жал, гледајќи како емисарите на туѓите пропаганди (б.м., бидејќи Прличев зборува многу завиено за нив) се примани гостуљубиво по домовите, наместо да бидат изгонети од куќите²⁰ со дрво, како што готвачите го гонат кучето од кујната. Неблагодарниот народ лошо се отплаќа за добротинствата, бидејќи добродетелта се отуѓила од светот.

Исчезнувањето на добродетелта Прличев го поврзува со исчезнувањето на пријателството, кое во антиката се сметало за една од основните добродетели. На него се темелела политичката слога на граѓаните (*δημόσιος*), тоа било залог за секаков вид здружување со заедничка цел. Мечтаејќи за такво вистинско пријателство, чија гаранција е солидарната и среќна држава, Прличев, како вешт класицист, асоцирајќи ги Креонтовите зборови од стих 189—190, преку реминисценции од антиката ги оживува пред нас ликовите на прочуениот пријателски пар Дамон и Финтиј. Анегдотата за нивното верно пријателство како вообичаена топка одамна станала предмет на обработка кај западните, а потоа и кај балканските просветители. Лесинг, Доситеј Обрадовиќ и Јордан Хаџи-Константинов—Цинот²¹ веќе се осврнувале на оваа позната историја. Недостигот на верно пријателство какво што постоело помеѓу питагорејците Дамон и Финтија, Прличев ќе го надомести со стрелите на сатирата и со песните на лирата.

Овој пасус, како и други места во сатирата, не се лишени од скриени алузии и симболика, кои класично наобразованите современици на Прличев и упатените во тогашните прилики можеле јасно да ги сфатат.

Прличев сепак имал пријатели: тоа се првенците од грчката партија, на кои тој им се обраќа и се препорачува „како беден пријател на истината, бескомпромисен непријател на измамата и лошотијата“, воопшто како човек кој „се пресметува со сè во светот“. Тој се правда што сега толку може да им помогне и се надева во иднина да ја наштима подобро својата лира. Резултатот на таа готовност се неговите две значајни творби: „Сердарот“ и „Скендербеј“.

¹⁹ Во еден извештај од 9. јуни 1860 година, кој под бр. 25 бил упатен од Ричард Абот, англиски конзул во Битола, до сер Хенри Булвер, вонреден англиски амбасадор во Константинопол, е констатирано дека „само пред 10, 15 и 20 години „Бугарите“ и Грците можеле да се жалат и тоа со право на јарем од турското ропство. Од тогаш има голема разлика. Тие не се задоволни со тоа што го имаат и се стремат кон својата еманципација“. (Signed Mr. Richard Abbott to Sir Henry Bulwer G. C. B. Monastir, 9th July 1860, Copy № 2) Public Record Office (PRO) :— Foreign Office (FO) 78—1531, Turkey).

²¹ Непримањето во гости, гонењето од куќите, незборувањето со лице кое се огршило во некаков престап се среќава во Софокловиот „Цар Един“, како стар антички обичај со валидност на клетва, ст. 812—814 (во превод на Ѓурик, Београд 1964 г.). Оттаму веројатно како топка, преминало кај Прличев кој го проширил со грубата споредба за готвачите и кучето.

Стихотворбата завршува со цитат од Платоновитиот дијалог „Критон“ (51), во кој Сократ, водејќи фиктивен разговор со законите, заедно со својот ученик Критон доаѓа до заклучок дека „татковината е поценета и од таткото и од мајката и од сите други претци“.

Μητρός τε καὶ πατρός καὶ τῶν ἄλλων
προγόνων ἀπάντων τιμιώτερόν ἐστι Πατρίς.

Тоа е еден логичен свршеток, во корелација со Креонтовите мисли од мотото и понатаму до стих 191 кои, како што рековме, се искористени како основни, околу кои е групирана останатата поетска граѓа на стихотворбата, и кои заедно со Платоновитиот цитат образуваат една целина.

И кој што го смета пријателот за нешто поголемо
Од својата татковина (него никако не го ценам)
Јас не би закутел, ако гледам дека несреќа,
Наместо спас се ближи кон граѓаните,
Ниту непријателот на градот би го зел
За пријател; јас знам дека градот ни е спас, а
Пријатели ќе најдеме среќно пловејќи под неговите платна
Со такви закони ќе го издигам овој град.

Бидејќи, (според Платон)

Татковината е поценета и од таткото
И од мајката и од сите други претци.

За Прличев татковината, тоа е родниот Охрид, чија целосност сега е нарушена од влијанието на тугите пропаганди и поларизацијата на верските и партиските интереси. Системот на религиозниот хеленизам, кој неколку векови така добро функционираше, држејќи ги христијаните во Отоманската империја во зависност од грчката црква и култура, започнувал да се подрива. Сето тоа го застрашувало установениот статус-кво на грчката црква, грчката просвета и грчкиот јазик „на којшто се напишани делата на Платон и Аристотел и е проповедано Евангелието во светот“²². Оттаму и стремежите на фанариотите во Атина за архаизирање на „катаревуса“ и неговото приближување кон античкиот грчки.

Античките класични цитати и мисли изнесени во „Охридски цган“, античките реминисценции низ оваа творба, на прв поглед обични крпежи (sentones) сведочат за доследност во идејата и композицијата на песната и за способноста на поетот да ја согледа и искористи нивната функционалност во понатамошниот развој

²¹ Ел. Зографска, *Кон две грамски шворби...* стр. 405—407.

²² Симеон Радев, *Македонија и бугарскојто възраждане во XIX векъ*, часть III, цитат од весник *“Нѣдра”* од 1860 г., София 1928 г. стр. 360.

на стихотворбата. Тие го претставуваат Прличев како вешт ерудит за антиката и достоен припадник на атинската школа, во која класицистиката имала одредена функција, да поучува, морализира, опоменува, за да им служи на интересите и потребите на новото време.

Во 1866 година, во оној познат говор што Прличев ќе го одржи на завршниот годишен испит пред родителите на своите ученици на чист охридски дијалект, ние среќаваме на места исти мисли и изрази какви што се употребени во стихотворбата „Охридски иган“. Врз основа на тоа и тезата што покојната Доротеа Кадах²³ ја изнесе по однос на „Сердарот“, можеме да зборуваме и овде за една грчка и една делумно словенска верзија на стихотворбата, одразена во спомнатиот говор.

Скопје.

Елена Зографска.

ZUSAMMENFASSUNG

Elena Zografska: DIE ANTIKEN ELEMENTE IM GRIGOR PRLIČEV'S GEDICHT „OHRIDSKI DŽGAN“

In der vorliegenden Mitteilung hat sich der Autor mit der Analyse der antiken Elemente im obengenannten Werk Prličevs beschäftigt. Er nimmt an, dass Prličev dieses wenig bekannte und neuentdeckte Gedicht am Anfang seines zweiten, fast dreijährigen Aufenthaltes in Athen geschrieben hat. Dort hatte er sich als Medizinstudent den dortigen literarischen Kreisen angeschlossen und stand zuerst unter dem Einflusse seines Professors Theodor Orphanidis, der ein Vertreter der satirischen Richtung in der griechischen Poesie war. Daher erklären sich die Schärfe der Sprache, der spezifisch polemische Ton und die derben Ausdrücke und Angriffe, die Prličev in diesem Gedicht gegen seine Mitbürger richtet.

Die klassizistischen Elemente, anwesend in fast allen poetischen Genres jener Zeit, sind im Prličevs Schaffen leicht erkennbar. Das zeigt sich gleich an dem Motto des Gedichtes, das dem sophokleischen Drama „Antigone“; entnommen ist (die Verse 178—183). Das sind Gedanken aus Kreons Rede, in der er vor den Bürgern des Staates sein politisches Programm mit starken Worten energisch darlegt.

In der Mitteilung ist nachgewiesen, dass ein guter Teil des Gedichtes von Prličev, von dieser Rede, bis zum Vers 191 einschliesslich, stark beeinflusst ist. Daraus hat er das Motiv der alkaischen Allegorie vom Staatsschiff geschöpft und die Assoziationen, die bei ihm Reminiszenzen an das berühmte pythagoreische Freundespaar Damon und Phintias hervorgerufen haben. Auch das aus Platons „Kriton“ entnommene Zitat am Ende des Gedichtes bildet ein Ganzes mit dem obengenannten sophokleischen Text.

Es ist interessant zu erwähnen, dass die hier benutzten antiken Reminiszenzen und Zitate eine gewisse Symbolik und verborgene Allusion enthielten, die den klassisch gebildeten Zeitgenossen Prličevs leicht begreifbar waren.

Die Klassizistik, der Prličev sehr geneigt war, spielte eine bestimmte Rolle in seiner Dichtung, die den Interessen und Bedürfnissen seiner Zeit untergeordnet war. Wir haben nur teilweise eine slawische Fassung von diesem auf griechisch geschriebenen Gedicht, die in einer Rede Prličevs von 1866 enthalten ist.

²³ D. Kadach, *Armatolos und Serdarot*, zur griechischen und slawischen Fassung von G. S. Prličevs epischem Gedicht, Beiträge zur Südosteuropa — Forschung, München 1970.